

tekstów z Qumran, prof. Florentino Garcia-Martinez z Uniwersytetu Groningen (Holandia) dokonał analizy teologicznej: *La figure de Melki-Sedeq et le messianisme qumranien*.

Następnie nowa generacja znakomitych kumranologów zaprezentowała aktualne kierunki badań filologicznych nad tekstami z Qumran. Dr Ursula Schattner-Rieser z Instytutu Katolickiego w Paryżu przedstawiła referat: *Observations sur l'araméen à Qumran*. Z nowymi propozycjami statusu hebrajszczyzny w Qumran wystąpił natomiast dr Piotr Muchowski z Instytutu Orientalistyki UAM w Poznaniu w swoim komunikacie: *Le statut de l'hébreu qumranien comme la langue parlée*. Wystąpienia uczonych zakończyła dyskusja i przyjacielskie spotkanie z licznie zgromadzoną publicznością. Wśród wielu zaproszonych gości kolokwium należy wymienić: Elisabeth Fontan — konserwatora Departamentu Starożytności Wschodnich Muzeum Luwru, której uprzejmości publiczność zawdzięcza unikalny pokaz w Stacji PAN kopii słynnego Zwoju Miedzianego odkrytego w Qumran w 1952 r. przez H. de Contessona i opublikowanego przez Milika; prof. Mireille Hadas-Label, dyrektor studiów Historii Judaizmu (Sorbona IV), a także prof. Michela Reddé, dyrektora studiów archeologii w École Pratique (Sorbona) oraz licznych przyjaciół prof. Milika i jego małżonki, Jolanty Załuskiej, badacza CNRS (Paryż).

Paryskie kolokwium było także okazją do promocji reedycji pracy J. T. Milika pt. *Dziesięć lat odkryć na Pustyni Judzkiej*, której dokonał zasłużony edytor tekstów z Qumran, dr Z. Kapera (seria Biblioteka Zwojów, wydawnictwo Enigma Press, Kraków 1999).

Autor, w konkluzji, pragnie wyrazić wszystkim uczestnikom kolokwium wyrazy serdecznych podziękowań za udział i pomoc w jego organizacji, szczególnie drowi A. Gałkowskiemu ze Stacji PAN. W pięćdziesięciolecie odkryć rękopisów znad Morza Martwego w godny sposób oddaliśmy cześć wybitnemu ich badaczowi, prof. Milikowi!

Paryż

DARIUSZ DŁUGOSZ

Krzysztof Mielcarek

XXXVII SYMPOZJUM BIBLISTÓW POLSKICH, KIELCE 1999

Druga dekada września 1999 r. (15-18) po raz kolejny została wykorzystana przez polskich biblistów na coroczny zjazd, który tym razem odbywał się w Kielcach. Gościnne seminarium kieleckie podjęło się trudnego zadania przyjęcia licznej grupy profesorów i wykładowców Pisma Świętego oraz wielu innych osób związanych ze studiami biblijnymi. Mimo wykorzystania wszystkich dostępnych

pokoju nie łatwo było znaleźć zakwaterowanie dla ponad stu uczestników zjazdu. Organizatorzy poradzili sobie jednak doskonale. Spotkania oficjalne i imprezy towarzyszące, a także posiłki przebiegały sprawnie i bez zauważalnych trudności. Z pewnością pomogło w tym znakomite zaplecze kieleckiego seminarium, z którego zwłaszcza nowa aula magna, gdzie odbywały się sesje zjazdu, zasługuje na słowa najwyższego uznania.

Rzeczą godną podkreślenia jest fakt, że na zjazdach biblijnych coraz liczniej reprezentowane są wydawnictwa, które prezentują coraz bogatszą ofertę książkową. Coroczne spotkanie to przecież doskonała okazja do uzupełnienia własnej biblioteczki oraz do wymiany naukowej między poszczególnymi ośrodkami uniwersyteckimi. W Kielcach pojawiły się tak znane wydawnictwa jak *Towarzystwo Biblijne*, *Vocatio* czy *Enigma Press*, ale byli także obecni reprezentanci mniejszych wydawnictw lokalnych jak kielecka *Jedność*. Poza wieloma książkami po raz pierwszy pojawiła się także poważna oferta multimedialna: *Świat Biblii* — program adresowany do szerokiego grona odbiorców, przedstawiający w przystępny sposób wiedzę biblijną.

Symposium tradycyjnie już rozpoczęło się od uroczystej Mszy świętej, celebrowanej w kaplicy seminarium. Liturgii przewodniczył ks. bp prof. dr hab. Kazimierz Ryczan, ordynariusz kielecki, który podczas homilii skierował do uczestników słowa powitania i zachęty. Obrady otworzył Prezes Biblistów Polskich, ks. prof. Ryszard Rubinkiewicz, który poinformował zebranych o zmianach w programie. Prof. dr Ambrogio Spreafico z Rzymu, który miał jako pierwszy wystąpić na sympozjum prezentując temat: *Padre degli orfani, difensore delle vedove. Sal 68, 5. Dio Padre di giustizia*, nie zdołał niestety przybyć do Kielc. W jego miejsce wystąpiło dwóch innych prelegentów: O. dr Marian Arndt OFM (Jerozolima) oraz ks. prof. dr hab. Andrzej Kowalczyk (Gdańsk).

Pierwsza prezentacja została zatytułowana: *Archeologia Palestyny. Nowe odkrycia na górze Nebo*. Prelegent nie ograniczył się jednak tylko do problemów zasygnalizowanych w tytule. Przedstawił również wyniki badań w Um er-Rasas identyfikowanym przez franciszkańskich archeologów jako biblijne Mayfa-at, przy czym większość odkryć na terenach wykopalisk dotyczyła czasów bizantyjskich. Wspomniał także o najnowszych publikacjach archeologicznej szkoły franciszkańskiej i o odkryciach w kompleksie Petry, gdzie odkryto ruiny niewielkiego bizantyjskiego kościoła oraz pewną liczbę tekstów związanych z życiem codziennym chrześcijańskich sanktuariów rejonu Petry.

Ks. prof. dr hab. Andrzej Kowalczyk zaprezentował wyniki swoich badań nad użyciem liczb w Ewangeliach. Jego wykład: *Próba nowej interpretacji niektórych liczb w ewangeliach* zawierał bardzo szczegółową analizę wybranych tekstów biblijnych. Np. liczby chlebów z ewangelicznych opowiadań o rozmnożeniu, według prelegenta, należałoby odnieść do przekazów o podziale Ziemi Obiecanej z Księgi

Jozuego. W świetle takiej interpretacji ewangeliści za pomocą liczb podkreślają, że Jezus ma do zaoferowania znacznie więcej niż Jozue, a Jego dary są niewyczerpane.

Po przerwie wystąpił ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski (Uniwersytet kard. Wyszyńskiego) przedstawiając temat: *Asyryjska diaspora Izraelitów — wyzwania i perspektywy badawcze*. Na podstawie badań demograficznych starał się on wykazać, że całkowite zniknięcie z horyzontu historycznego mieszkańców państwa północnego po przesiedleniu asyryjskim jest wynikiem tendencyjnego sposobu przedstawiania dziejów przez autorów biblijnych z południa. Ich wyraźne antysamarytańskie nastawienie miałyby być przyczyną, dla której redaktorzy ksiąg świętych nie tylko nie wspominają o dobrze rozwiniętej diasporze żydowskiej na Bliskim Wschodzie w czasach przesiedlenia babilońskiego, ale również uważają oni, iż zagłada plemion północnych była sprawiedliwym dziełem samego Boga. Istnieją jednak źródła pozabiblijne, które ukazują znacznie szczęśliwszy los plemion północnych. Wiele wskazuje na to, że przesiedleni Izraelici w stosunkowo dużym procencie znakomicie zaadaptowali się do nowych warunków życia organizując silną diasporę, która w odpowiednim momencie dziejów stała się oparciem dla mieszkańców Judy przesiedlonych do Babilonu.

Głównym prelegentem sesji popołudniowej był ks. dr Andrzej Gieniusz (Rzym), który wygłosił wykład na temat: *Trójjedyny wobec cierpień obecnego czasu według Rz 8, 18-30*. Stosując metodę analizy retorycznej zaproponował on nowe spojrzenie na omawiany fragment, w którym w. 18 pozostaje w ścisłym związku z kolejnymi wersetami (w. 19-30) będącymi wyjaśnieniem postawionej wcześniej tezy. Kluczem interpretacyjnym okazało się niejasne dotychczas wyrażenie greckie οὐκ ἄξιόν... πρὸς, które w NT wprowadza zwykle porównanie (por. 2 Kor 4, 17). Korzystając z nowoczesnych narzędzi biblijnych, jakimi są komputerowe zbiory tekstów greckich, prelegent wykazał, iż wyrażenie w Rz 8, 18 należy rozumieć w sensie braku możliwości przeciwstawienia się lub braku zagrożenia, nie zaś w sensie ilościowym proponowanym dotychczas. Stąd w. 18 powinien brzmieć: „Sądzę bowiem, że cierpienia doczesne nie zagrażają chwale, która ma się w nas objawić” i jest on dla Apostoła Pawła tezą mającą wykazać niewystarczalność teologii retrybucji wyznawanej przez wielu chrześcijan pochodzenia żydowskiego w pierwotnym Kościele. W kontekście Rz 8, 18-30 cierpienie jawi się przede wszystkim jako misterium. Pozostając tajemnicą i rodzajem próby, może stać również wspianiałym doświadczeniem miłości. Czasem zachwyty nad potęgą Boga.

Drugim punktem popołudniowej sesji był komunikat ks. dra Wojciecha Michniewicza: *Formuły wypełnienia u Mt 26, 47-56*. Porównując niektóre teksty biblijne zawierające frazę ἐφ' ὃ prelegent doszedł do wniosku, że niemal we wszystkich wypadkach wprowadza ona zdanie podrzędne. Mając zatem na uwadze formuły wprowadzające cytaty biblijne stosowane przez ewangelistów na potwier-

dzenie historiozbowczego charakteru wydarzeń z życia Jezusa można przypuszczać, że także to zwężenie, eliptyczne wyrażenie należy zaliczyć do ewangelicznych formuł wypełnienia.

Drugi dzień obrad przewidywał jedynie dwa wystąpienia. Temat: *Za 4, 6 jako motto przedstawienia historii Izraela na menorze jerozolimskiej* zreferował ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek (Kraków), który podzielił się swoimi osobistymi refleksjami związanymi z tekstem Księgi Zachariasza umieszczonym na świeczniku podarowanym Izraelowi przez rząd Zjednoczonego Królestwa w symbolicznym geście pojednania i przyjaźni. Oprócz odniesienia się do tekstu biblijnego, prelegent w interesujący sposób omówił wiele scen z historii Izraela umieszczonych w formie płaskorzeźb na ramionach menorę.

Następnie dr Krzysztof Mielcarek wygłosił komunikat na temat: *Interpretacja frazy „bogami jesteście” (J 10, 34) w świetle tradycji ST i literatury międzytestamentalnej — próba oceny współczesnych rozwiązań*. Głównym celem komunikatu było przedstawienie dotychczasowych interpretacji Ps 82, 6 i określenie ich przydatności dla zrozumienia argumentacji Jezusa w polemice z Żydami. Trudne do wyjaśnienia wyrażenie $\Theta\epsilon\omicron\iota\ \epsilon\sigma\tau\epsilon$, użyte przez czwartego ewangelistę jako argument na rzecz tożsamości Jezusa, znalazło swe najlepsze wyjaśnienie w rabinicznych tekstach wiążących Ps 82 z darem Tory dla Izraela. Izrael pod Synajem pozostając w sferze działania Bożego wraz z darem Prawa i świętości otrzymał także boski atrybut nieśmiertelności. Ten właśnie związek świętości z nieśmiertelnością (tylko bogowie są nieśmiertelni) może ułatwić zrozumienie logiki argumentacji Jezusa w czwartej Ewangelii i odsłonić właściwe znaczenie wyrażenia „bogami jesteście” (J 10, 34).

Ostatnim punktem obrad zjazdu biblistów była prezentacja statutu Stowarzyszenia Biblistów Polskich oraz pierwsze walne zebranie stowarzyszenia, w którym uczestniczyły 82 osoby. Po dokonanej prezentacji statutu oraz zgłoszeniu przez wielu uczestników obrad szeregu uwag i propozycji poprawek postanowiono pracować nad projektem statutu w gronie zarządu i po konsultacjach z prawnikami przedstawić go do akceptacji Episkopatowi Polski. Dopiero dokument zatwierdzony przez kompetentne władze kościelne stanie się podstawą do oficjalnego rozpoczęcia działalności przez Stowarzyszenie Biblistów Polskich. W ramach konsultacji przeprowadzono także głosowanie w sprawie trójstopniowego podziału członków stowarzyszenia (zwyczajny, honorowy i stowarzyszony) oraz w sprawie charakteru członkostwa osób nie należących do kościoła rzymsko-katolickiego. Ustalono także, że najbliższe XXXVIII sympozjum biblistów polskich odbędzie się we wrześniu 2000 w Krakowie.

Lublin

KRZYSZTOF MIELCAREK